

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(14)

Київ 2006

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Марусева О. А. — відповідальний секретар
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки і менеджмент

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Титова Н. А., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Ніколенко Ю. В., д-р екон. наук, проф., Криклій А. С., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Кирилук Ф. М., д-р філос. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф., Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Коломінський Н. Л., д-р психол. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Сагач Г. М., д-р пед. наук, проф.

Юридичні науки

Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф., Коваленко В. В., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Скрипнюк О. В., д-р юрид. наук, проф., Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 29 березня 2006 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 2(14). — 2006. — 196 с. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 966-608-655-7

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки і менеджменту, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 966-608-655-7

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ І МЕНЕДЖМЕНТ	5	Борщ В.В., Осоченко І. В. Методи прийняття рішень у менеджменті	61
Сєвка В. Г., Мальцева М. Ю. Будівельний потенціал як складова розвитку економіки країни	5	Солопенко Р. І., Солопенко Р. Р. Економічне обґрунтування управлінських рішень, пов'язаних із системою кадрового менеджменту транспортного підприємства.....	64
Савельєва Т. М. Проблеми розвитку великих корпоративних структур в економіці України	9	Шульжик Ю. О. Проблема прогнозування динаміки одно- та різномісних об'єктів з нелінійними зв'язками	69
Мамонова Н. В., Москвіна А. О. Про пріоритети створення умов сталого конкуреноспроможності країни	14	Морозова Н. І. Проектна діяльність в організації та структурні зміни в управлінні нею	75
Крочук В. М. Методичні аспекти аудиту доходів і витрат транспортного підприємства	18	Стрельчук А. С., Пенцов О. С. Автоматизовані системи управління в роботі організації державної і недержавної форм власності	81
Нгуєн Тхі Тхань Тінь Основні напрями, механізми і завдання інтеграції В'єтнаму в економічну та фінансову регіональну й світову системи	22	Смерічевська С. В. Інновації в освіті та основні підходи до їх вивчення	85
Бовтрук Ю. А. Валютна інтеграція як сучасна риса розвитку світового господарства	28	ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	89
Гнезділова Н. М. Інтеграційні процеси системи освіти в Україні	34	Маркова С. В., Баран О. В. Українська геополітика: сучасні проблеми і тенденції	89
Бойченко Е. Б. Гендерний аналіз кон'юнктури ринку праці Донецької області	38	Панкевич О. З. Реалізація принципу розподілу влади у США (зовнішньополітичний аспект)	96
Макаровська Т. П. Інформаційна безпека України як передумова її вступу до СОТ	45	Горбатенко І. А. Політологія як чинник консолідації українського суспільства	101
Рябченко І. М., Баранов Ю. В., Гагарін В. В., Хіврич І. Ю., Лаврушко Л. Г. Розробка моделі для вирішення задачі прогнозування	48	Кран А. П. Сутність політичної стабільності: індикатори і функції	107
Дідик Я. М. Використання математичних моделей для планування рекреаційного природокористування ...	51	Шевченко О. М. Військовий потенціал та ядерна програма Пакистану	114
Бараболя В. І., Крутовий Ж. А., Касілова Л. О., Мамонова Н. В. Актуальні напрями вдосконалення вищої освіти в Україні	54	Білошицький С. В. Національні інтереси України в умовах глобалізації світових процесів	120
Мамонов К. А., Савченко М. М. Вибір напрямів цільових методів удосконалення професійної підготовки кадрів на підприємстві	57	Сычева Н. А. Стратегическое планирование избирательной кампании: методологический аспект	126

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЇХ ВИВЧЕННЯ

Наукові праці МАУП, 2006, вип. 2(14), с. 85–88

Характеризуються особливості процесу становлення інноваційної освіти в Україні на підставі вияву основних підходів до розуміння сутності інновацій в освіті та обґрунтуванні доцільності розмежування понять “інновації в освіті” та “інноваційна освіта”.

Проблематика інноваційних змін поступово входить у сферу наукових інтересів. Упродовж останніх десятиліть відбулося виокремлення такої науки, як інноватика, а саме поняття “інновація” стало досить поширеним, незважаючи на те, що в науковій літературі давно успішно використовується низка близьких за своїм змістом понять (йдеться передусім про такі поняття, як “новина”, “вдосконалення”, “модернізація”, “оптимізація”, “реформа”). Цей факт свідчить про те, що поняття “інновація” має свій специфічний зміст, а тому його використання дає можливість точніше описувати соціальні зміни. Водночас зміст цього поняття продовжує залишатися неоднозначним, а тому кожний учений, виходячи з власних задач, схильний вкладати у нього своє значення.

Поняття “інновація” вперше з’явилося в наукових дослідженнях культурологів ще у XIX ст. Його використовували для позначення процесу привнесення якихось цінностей однієї культури (зазвичай європейської) в іншу (азіатську, африканську) [8]. До широкого вжитку термін “інновація” увійшов у 40-х роках XX ст., виражаючи одну з найважливіших рис прояву науково-технічної революції.

Вважається, що вперше проблематику інновацій як особливих змін розробляв економіст і філософ Й. Шумпетер, який виокремив п’ять різних видів змін [11]:

- 1) використання нової техніки, технологій;
- 2) упровадження продукції з новими якісними характеристиками;

- 3) використання нової сировини;
- 4) зміни в матеріально-технічному забезпеченні виробництва та його організації;
- 5) поява нових ринків для збуту виготовленої продукції.

На наш погляд, тут можна виокремити два основні підходи до розуміння сутності інновацій. Перший з них ґрунтується на тому, що якісь процеси, явища, діяльність належать до числа нових, а саме поняття “інновація” — це просто синонім таких слів, як “новинка”, “новина” і т. ін. Підставою для подібного тлумачення може бути те, що саме слово “інновація” у перекладі з англійської (innovation) означає “нововведення”. Наприклад, Оксфордський тлумачний словник визначає його таким чином: “Інновація — щось нове, привнесене в обіг” [12, 509]. Такий підхід до розуміння інновацій особливо характерний для економічних наук. Його можна назвати описовим, оскільки, ототожнюючи поняття “інновація”, “новинка”, “новина” та їм подібні, цей підхід не відображає сутнісний, значущий, функціональний бік інновацій.

Описовий підхід до розуміння інновацій поділяє низка авторів. Так, В. Томпсон визначає інновації як процес створення, ухвалення і впровадження нових ідей, продуктів, процесів і послуг [6, 132]. У праці колективу авторів “Професійна педагогіка” дано наступне визначення цієї категорії: “Інновації — це комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу (нововведення) у галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень” [9, 497].

Деякі автори, характеризуючи інновації в освіті, також ототожнюють їх з новинками, які приносяться у цю сферу. Наприклад, Л. Даниленко вважає, що освітня інновація — це “нововведення в освітньому процесі (мета, зміст, принципи, структура, форми, методи, засоби, технології навчання, виховання і управління), ядром якого є нова освітня ідея, шляхом реалізації — експериментальна діяльність, носієм — творча особа” [2, 6]. А. Іванов розуміє інновації в освіті як спосіб свідомого заперечення старого, припинення інерції у сфері освіти, як творчу розробку, концептуалізацію і конструктивне втілення певних елементів нового [3]. А. Савельєв відзначає, що інноваційна освіта ґрунтується передусім на нових знаннях [10].

Ми вважаємо конструктивним інший підхід до розуміння інновацій, який умовно можна охарактеризувати як змістовний. Він пов’язує інновації насамперед з конкретною соціальною зміною. Цей підхід досліджують такі науковці, як Б. Санто, А. Пригожин, Л. Косалс, С. Ільєнкова та ін. З нашої точки зору, він виявляє функціональний, сутнісний бік інновацій, тлумачучи інновацію не тільки як абсолютно нову змінну, а таку змінну, цілеспрямоване впровадження якої змінює конкретне соціальне середовище. Таким чином, розкривається змістовна значущість інновацій, які є чинниками соціальних змін: інновацією може бути лише те, що приводить до соціально значущої зміни в середовищі впровадження; при цьому інновація не обов’язково має бути чимось принципово новим, хоча, як правило, і є таким.

Л. Косалс зводить інновацію до використання якогось нового (для конкретної організації) продукту, технології, проте визнає і той факт, що сутністю інновації є цільова зміна, спрямована на вдосконалення [5]. В. Ващенко відзначає, що інновація — “це дія (або результат дії), спрямована на задоволення нової потреби (або пропозиція нового шляху задоволення старої), що ґрунтується на використуванні нових знань (нове використування знань)” [1, 23]. Водночас основна мета такої дії, на думку В. Ващенко, полягає у здійсненні конкретних соціальних змін, передусім в усуненні наслідків деструктивних процесів [1]. Н. Лапін описує інновації так: “Інновація — це комплексний процес створення, поширення і використування нового практичного засобу (новини) для нової (або для кращого задоволення вже відомої) суспільної потреби; одночасно це процес пов’язаних з цією новиною змін у тій со-

ціальній і речовинній сфері, в якій відбувається його життєвий цикл”.

Таким чином, з погляду змістовного підходу до розуміння інновацій, новизна є лише чинником інноваційності (це одна з найістотніших відмінностей змістовного підходу від описового: для останнього достатньою є вже сама наявність деякої новизни). Новина стає інновацією лише в той момент, коли починає поширюватись з метою здійснення соціальних змін у певному середовищі впровадження. Зазначимо, що, на відміну від описового підходу до розуміння інновацій, для змістовного підходу ключове значення має не стільки сама інновація, її природа, скільки результативність її введення в конкретне соціальне середовище, її необхідність для розвитку і вдосконалення цього середовища.

Наприклад, Б. Санто визначає інновації як специфічний техніко-економічний цикл, в якому використування результатів сфери розробок і досліджень викликає технічні, економічні зміни, що надають зворотну дію на життєдіяльність цієї сфери [4]. С. Ільєнкова вказує на те, що головним змістом інновацій є зміни, а відповідна функція зміни є основною для інноваційної діяльності [4]. А. Пригожин пов’язує інновації з цілеспрямованою зміною, яка вносить в середовище впровадження нові відносно стабільні елементи [8, 29]. Зазначимо, що подібне розуміння інновацій відображено в українському законодавстві, зокрема в “Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності”, за яким освітні інновації — це створені вперше або вдосконалені освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи та їх компоненти, призначені для досягнення істотного поліпшення результатів освітньої діяльності [7].

Ухвалення змістовного підходу дає нам і розуміння того, що інноваційна діяльність — це не особлива сфера діяльності, не вид діяльності, оскільки інноваційної сфери як якоїсь особливої просто не існує. Будь-яка діяльність і в будь-якій сфері може бути інноваційною, якщо в неї привноситься щось нове (знання, технології, прийоми, підходи) не заради новизни і не з метою використування нового на практиці, а винятково для отримання певного позитивного результату.

Інноваційна діяльність немислима поза свого процесуального контексту. “Інноваційні процеси” — одне з найпоширеніших понять, що вживаються паралельно з поняттями “інновація”, “інноваційна діяльність”. У соціальних науках прийнято позначати інноваційні процеси як такі,

що пов'язані зі створенням, освоєнням і поширення тих або інших інновацій; це поєднання різного роду умов (організаційних, управлінських, соціокультурних, економічних та ін.) упровадження інновацій. Інноваційний процес проходить декілька стадій — від виникнення передумов до створення інновацій з метою їх реального втілення, освоєння, поширення, оцінювання результатів упровадження інновацій.

У науковій літературі подаються різні класифікації існуючих інновацій. На наш погляд, найцікавішою є класифікація А. Пригожина, який виокремлює передусім матеріально-технічні інновації (техніка, технологія, матеріали та ін.) і соціальні (управлінські, економічні, педагогічні, правові та ін.) [8]. Така класифікація найточніше відображає зміст, спрямованість, характер існуючих інновацій. Водночас зазначимо, що розподіл інновацій на соціальні і матеріально-технічні є вельми умовним. Для того щоб більш коректно зарахувати ту або іншу інновацію до певного типу, необхідно чітко уявляти собі мету, заради якої ця інновація була впроваджена.

Відзначимо, що соціальні інновації мають низку особливостей. Вони значно більшою мірою, ніж матеріально-технічні, залежать від “людського чинника”, оскільки результатом інноваційних процесів є нові форми людської поведінки. Розробка і впровадження соціальних інновацій хоча і не потребує, як правило, великих матеріальних і фінансових витрат, але завжди припускає широке залучення висококваліфікованої, творчої праці, передбачає деякий перерозподіл відповідальності і повноважень у межах того середовища, де відбувається впровадження інновацій. Нарешті, у разі соціальних інновацій легше імітувати інноваційний процес, ніж при впровадженні матеріально-технічних інновацій [8, 59–60].

Окрім матеріально-технічних і соціальних інновацій, А. Пригожин подає також інші класифікації. Так, за особливостями механізму здійснення інновацій він виокремлює одиничні (впроваджені на одному об'єкті) і дифузні (впроваджені на багатьох об'єктах) інновації, незавершені і завершені; за інноваційним потенціалом — радикальні (тобто принципово нові), комбінаторні (різні поєднання елементів) і модифікуючі (пов'язані з поліпшенням, доповненням початкових конструкцій) [7].

Особливої уваги потребують праці авторів, які класифікували інновації стосовно сфери освіти. Ми вважаємо більш успішною класифікацію, за-

пропоновану О. Навроцьким, який, відзначаючи деяку умовність поділу інновацій в галузі освіти, пропонує розглядати передусім наступні їх різновиди [6]:

- *дидактичні* (впровадження нових засобів, методів і форм навчання, зміна змісту освіти і т. ін.);
- *виховні* (впровадження нових прийомів і методів виховання);
- *науково-освітні* (результат здійснення наукових досліджень);
- *організаційно-управлінські*.

Така класифікація, на наш погляд, є більш точною, оскільки в описі різновидів інновацій, що впроваджуються у сферу освіти, згадується серед інших і науковий компонент, який, безумовно, є невід'ємною складовою української вищої освіти.

Зазначимо, що в сучасній науковій літературі широко використовується поняття “інноваційна освіта”. Як правило, воно своєрідно віддзеркалює наявність в утворенні деяких інновацій: якщо реалізуються ті або інші інновації, то таку освіту називають інноваційною.

На наш погляд, доцільно розмежувати поняття “інновації в освіті” та “інноваційна освіта”. Останньому поняттю, з нашої точки зору, недостатньо того значення, яке вкладається у зміст поняття “інновації в освіті”. Як наголошувалося вище, інновації в освіті ми розуміємо як цілеспрямовані зміни у напрямку вдосконалення освіти. Проте освіта в будь-якій окремо взятій країні, так чи інакше, постійно випробовує на собі якісь зміни, як правило, завжди цілеспрямовані і звичайно здійснювані з метою вдосконалення. У такому разі будь-яка освіта в той або інший історичний період з повним правом може бути названа інноваційною, внаслідок чого втрачається можливість відображення масштабності і дифузності змін, що відбуваються.

Ми пропонуємо називати *інноваційною ту освіту, зміни в якій торкаються її засад (мета і загальна спрямованість розвитку, зміст, структура і способи управління освітою та ін.), а впроваджені інновації носять дифузний (тобто впроваджуються повсюдно), масштабний характер*.

Якщо цього не спостерігається, то варто говорити не про інноваційну освіту, а про окремі інновації в освіті, що і буде віддзеркаленням деякої відносної фрагментарності, поверхневості змін, що відбуваються в ній.

Таким чином, процес становлення інноваційної освіти в Україні виявляється в тому, що, по-

перше, у вітчизняній вищій школі саме сьогодні реалізуються різноманітні інновації, тобто цілеспрямовані зміни. По-друге, ці зміни торкаються засад освіти: здійснюється поворот до особово-центрованої спрямованості освіти, істотних змін зазнають структура вищої освіти, її зміст (впроваджуються принципи Болонської декларації, відбувається перехід на кредитно-модульну систему організації навчального процесу, змінюється філософія набуття вищої освіти, розвивається мережа навчальних закладів та ін.), також істотно змінюються традиційні способи управління освітою. Нарешті, здійснювані інновації носять дифузний, масштабний характер (тобто відбуваються на безлічі об'єктів освіти, не є поверхневими за своєю сутністю, не носять локальний характер, не виявляються у вигляді якихось окремих експериментів). Таким чином, є достатньо підстав для того, щоб українська вища освіта була охарактеризована (згідно з авторською інтерпретацією поняття "інноваційна освіта") як інноваційна.

Значна частина інновацій, які реалізуються в сьогоденній вітчизняній вищій освіті, проходить лише початкові етапи інноваційного циклу — етапи розробки, впровадження, первинного освоєння інновацій, поширення. Отже, необхідно говорити саме про процес становлення інноваційної освіти: впроваджені тут інновації носять незавершений характер.

Виходячи зі змісту впроваджуваних у вищу освіту інновацій відзначимо наявність як радикальних інновацій (тобто принципово нових), так і інновацій, що модифікують середовище (пов'язаних з доповненням, удосконаленням уже існуючих елементів).

Аналіз перетворень, що відбуваються, дає нам змогу виокремити і охарактеризувати ос-

новні напрями змін — демократизацію освіти, гуманізацію, а також раціональну організацію освіти.



Література

1. Ващенко В. Инновационность и инновационное образование // *Alma mater* (Вестник Высшей школы). — 2000. — № 6. — С. 23–25.
2. Даниленко Л. І. Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії та практиці // *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*: Зб. наук. пр. — К.: Логос, 2000. — С. 6–11.
3. Иванов А. Г. Взаимодействие традиций и инноваций в процессе гуманизации образования в России // *Образование в переходном обществе*: Материалы конф. — Ч. 1. — Иркутск, 1995. — С. 5–11.
4. *Инновационный менеджмент*: Учебник для вузов / Под ред. С. Д. Ильенковой. — М.: ЮНИТИ, 2001. — 327 с.
5. Косалс Л. Я. Социальный механизм инновационных процессов. — Новосибирск: Наука, 1998. — 288 с.
6. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства. — Х.: Основа, 2000. — 240 с.
7. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // www.education.gov.ua.
8. Пригожин А. И. Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики). — М.: Политиздат, 1998. — 271 с.
9. *Профессиональная педагогика*: Учеб. пособие / С. Я. Батышев, Г. М. Романцев, Б. С. Гершунский и др.; Рук. авт. кол. и науч. ред. С. Я. Батышев. — М.: Ассоциация "Профессиональное образование", 1997. — 511 с.
10. Савельев А. Инновационное образование и научные школы // *Alma Mater* (Вестник Высшей школы). — 2000. — № 6. — С. 15–18.
11. Шумпетер Й. Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1982. — 456 с.
12. *The advanced learner's dictionary of current english* / Eds A. S. Hornby, E. V. Gatenby, H. Wakefield. — Oxford Univ. Press, 1963.

The features of becoming innovative education are exposed in Ukraine on the basis of description of basic approaches to understanding of essence of innovates in education and ground of expedience of differentiation of notions of "innovations in education" and "innovative education".

Надійшла 12 травня 2006 р.